

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje ter instrument za sodelovanje na področju jedrske varnosti

(COM(2018) 460 final – 2018/0243 (COD))

(2019/C 110/29)

Poročevalec: **Cristian PÎRVULESCU**

Zaprosilo	Evropski parlament, 2. 7. 2018 Evropska komisija, 12. 7. 2018 Svet Evropske unije, 18. 7. 2018
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije člen 206 Pogodbe Euratom
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	23. 11. 2018
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	12. 12. 2018
Plenarno zasedanje št.	539
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	176/0/1

1. Sklepi in priporočila**1.1 Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje**

1.1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) podpira splošne in posebne cilje predloga in meni, da so prizadevanja za racionalizacijo instrumentov, ki se uporabljajo za sosedstvo in tretje države, dobrodošla in koristna. EU mora graditi konstruktiven, realističen in pragmatičen odnos s sosednjimi in tretjimi državami, katerega osrednji element morajo ostati vrednote.

1.1.2 Odbor ugotavlja, da je iz predloga razvidno, da so Komisija in druge evropske institucije ter države članice odločene podpreti razvoj sistemov civilne družbe, demokracije in varstva človekovih pravic. Delovanje novega konsolidiranega instrumenta bi bilo treba v vseh fazah, od načrtovanja do spremljanja in ocenjevanja, usmeriti v spodbujanje vrednot EU, med njimi pravne države, celovitosti, pluralizma, demokracije in varstva človekovih pravic. V zvezi s tem Odbor Evropsko komisijo poziva, naj znatno poveča sredstva, namenjena za človekove pravice in demokracijo ter tematske programe civilne družbe.

1.1.3 Odbor podpira cilj instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje, tj. podpirati in spodbujati vrednote in interese Unije po vsem svetu za uresničitev ciljev in načel njenega zunanjega delovanja. V sporočilu je nadalje navedeno, da bo pri izvajanju te uredbe zagotovljena skladnost z drugimi področji zunanjega delovanja in drugimi ustreznimi politikami EU, kot je določeno v agendi za trajnostni razvoj do leta 2030 (v nadaljevanju: agenda 2030). To pomeni upoštevanje učinka vseh politik na trajnostni razvoj na vseh ravneh – na nacionalni ravni, znotraj EU, v drugih državah in na svetovni ravni.

1.1.4 Odbor ob tej priložnosti opominja Evropsko unijo, da je v agendi 2030 predvidena ureditev, v kateri bo vsaka država ob upoštevanju različnih ravni nacionalnega razvoja in zmogljivosti, beležila trajno, vključujočo in trajnostno gospodarsko rast, socialni razvoj, vključno z dostojnim delom za vse, ter varstvo okolja. Gre za ureditev, v kateri so demokracija, dobro upravljanje in pravna država, pa tudi spodbudno okolje na nacionalni in mednarodni ravni, bistveni elementi trajnostnega razvoja.

1.1.5 Pri tej glavni odgovornosti, in sicer podpora akcijskega načrta agende 2030 za ljudi, planet in blaginjo, je potrebna večja osredotočenost na podporne instrumente ter na to, kako so organizirani in skladni s težavno realnostjo globalnih politik. Racionalizacija in poenotenje instrumentov, ki se uporabljajo, sta velik korak na poti k učinkovitim in v prednostne naloge usmerjenim ukrepom pri uresničevanju predlaganih ciljev. EU se pogosto znajde v položaju, ko mora odločno ukrepati na področju podpore ranljivih skupin in posameznikov. To je odgovornost, ki jo mora še naprej izpolnjevati in ustrezno prevzemati.

1.1.6 Države sosedstva in tretje države se spopadajo z velikimi, raznovrstnimi in medsebojno povezanimi težavami. V obstoječem globalnem ozračju, v katerem se zdi, da so reforme, ki spodbujajo demokratizacijo, politično stabilnost in gospodarski razvoj, zastale, mora EU pospešiti svoja prizadevanja, ne pa jih opustiti. Ohranjati mora stalne stike z vladami sosednjih in tretjih držav ter jih motivirati in spodbujati k odgovornemu sodelovanju. Njeni odnosi s temi vladami, ki temeljijo na partnerstvih, bi morali biti stabilni, odločni in trdno usmerjeni v izboljšanje življenjskih razmer tamkajšnjih prebivalcev.

1.1.7 Odbor je naklonjen temu, da bo EU do leta 2030 proaktivno podpirala odpravo revščine in lakote, da se bo borila proti neenakosti znotraj držav in med njimi, da bo izoblikovala miroljubne, pravične in vključujoče družbe, varovala človekove pravice in spodbujala enakost spolov ter opolnomočenje žensk in deklet ter zagotavljala trajno zaščito planeta in njegovih naravnih virov.

1.1.8 Odbor v tem predlogu pozdravlja prizadevanja za zmanjšanje upravnega bremena za institucije EU in države članice ter za večjo osredotočenost na politične cilje in zavezanost zunanjim partnerjem. Odbor pozdravlja in podpira pomembne izboljšave, podane v predlogu: večjo poenostavitev in prožnost ter boljše spremljanje rezultatov.

1.1.9 Odbor pozdravlja dejstvo, da bi se proračunska in nadzorna pooblastila Evropskega parlamenta razširila z vključitvijo dejavnosti, ki se trenutno financirajo iz Evropskega razvojnega sklada, v proračun EU.

1.1.10 Odbor spodbuja Evropsko komisijo, naj nadgradi dosežke in napredek, ki so bili ustvarjeni s prejšnjimi instrumenti. V okviru instrumenta za demokracijo in človekove pravice so bile na primer priznane vse ekonomske, socialne in kulturne pravice ter je bil spodbujen socialni dialog⁽¹⁾. Organizacije civilne družbe, ki se borijo za svobodo, demokracijo, človekove pravice in poštene volitve, so prejele podporo kljub temu, da so imele nekatere vlade do njih sovražen odnos. To zavezo bi bilo treba ohraniti in nadgraditi.

1.1.11 Odbor poudarja pomen demokratičnih in volilnih procesov v sosednjih in tretjih državah ter poziva Evropsko komisijo, naj prednostno obravnava razvoj močnih in neodvisnih volilnih institucij. Institucije EU bi morale tesno sodelovati z Beneško komisijo Sveta Evrope, OVSE in mrežami strokovnjakov za volitve, da bi s svojo temeljno podporo uresničile cilj trdnih in poštenih volilnih postopkov.

1.1.12 Odbor spodbuja države članice k polnemu sodelovanju, da bi prek njihovih dolgoletnih odnosov s sosednjimi in tretjimi državami izboljšali rezultate delovanja instrumenta.

1.1.13 Odbor podpira priporočila, ki jih je Evropski odbor regij navedel v mnenju, prav tako pa spodbuja Komisijo, da vselej zagotovi, da se z ustreznimi zainteresiranimi stranmi, med njimi lokalnimi in regionalnimi organi, opravijo ustrezna posvetovanja in da so jim pravočasno na voljo ustrezne informacije, kar jim omogoča dejavno vlogo pri oblikovanju in izvajanju programov ter povezanem postopku spremljanja programov. Odbor prav tako poudarja, da bi morala biti demokracija na podnacionalni ravni vključena med vodilna načela, saj sta lokalna in regionalna raven tisti, na katerih lahko državljani najbolj neposredno izkusijo demokracijo.

1.2 Instrument za sodelovanje na področju jedrske varnosti

1.2.1 V zvezi z vprašanjem evropskega instrumenta za jedrsko varnost je postalo po jedrski katastrofi v Fukušimi popolnoma jasno, da so razsežnosti težav in tveganj v zvezi z uporabo jedrske energije svetovne. Žal v predlogu ni predvideno, da bi se legitimne zahteve državljanov, civilne družbe in podjetniškega sektorja po dolgoročnem načrtovanju na področju jedrske energije obravnavale na strateški in politični ravni.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o evropskem instrumentu za demokracijo in človekove pravice (EIDHR), poročevalec: g. Iuliano (UL C 182, 4.8.2009, str. 13); mnenje EESO o instrumentu za razvojno sodelovanje Evropske unije: vloga organizirane civilne družbe in socialnih partnerjev, poročevalec: g. Iuliano (UL C 44, 11.2.2011, str. 123).

1.2.2 Odbor pozdravlja namero Komisije, da bi jedrsko področje vključevalo dejavnosti, ki so v skladu z razvojno politiko in politiko mednarodnega sodelovanja na področju zdravja, kmetijstva, industrije in socialnih projektov, namenjenih odpravi posledic jedrskih nesreč. Vendar pa ni jasno, kako bo mogoče to namero uresničiti v praksi s proračunom, ki je na voljo, in obstoječim institucionalnim okvirom.

1.2.3 Mednarodna agencija za atomsko energijo ima bistveno vlogo in bi morala prevzeti odgovornost za zagotavljanje preglednosti in zgodnjega opozarjanja v zvezi z razvojem novih jedrskih elektrarn po svetu. EU bi morala za spodbujanje jedrske varnosti v polni meri sodelovati s svetovnimi institucijami in organizacijami.

1.2.4 Z dodatnimi prizadevanji je treba zagotoviti, da bodo obstoječi in načrtovani obrati v evropskem sosedstvu delovali v skladu z visokimi standardi preglednosti in varnosti. EESO poziva vse države članice, naj podprejo ta cilj in jedrsko varnost uvrstijo med glavne cilje dvostranskih in večstranskih odnosov s partnerskimi državami.

1.2.5 Odbor ob upoštevanju ključnih globalnih izzivov, povezanih z jedrsko energijo, ter številnih jedrskih obratov v sosedstvu tudi meni, da so predvidena finančna sredstva za izvajanje te uredbe za obdobje 2021–2027 v višini 300 milijonov EUR v tekočih cenah znatno premajhna.

2. Splošne pripombe

2.1 Ozadje predloga – Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje

2.1.1 Sporočilo določa glavne prednostne naloge in skupni proračunski okvir za programe EU za zunanje delovanje v okviru razdelka „sosedstvo in svet“, vključno z vzpostavitvijo instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje.

2.1.2 EU bo v okviru tega predloga še naprej lahko imela dejavno vlogo pri spodbujanju človekovih pravic, blaginje, stabilizacije, razvoja, varnosti, boja proti temeljnemu vzroku za nezakonite migracije, trgovine, boja proti podnebnim spremembam in varstva okolja ter na drugih področjih. Vendar bo to lahko naredila celoviteje, če bo ob večji prožnosti sredstva lahko preusmerila tja, kjer bodo potrebna zaradi sprememb v mednarodnem okolju.

2.1.3 Ta predlog zagotavlja okvir, ki omogoča izvajanje politik na področju zunanjega delovanja in mednarodnih obveznosti. Med mednarodnimi obveznostmi so agenda za trajnostni razvoj do leta 2030, Pariški sporazum o podnebnih spremembah, akcijska agenda iz Adis Abebe, Sendajski okvir za zmanjševanje tveganja nesreč za obdobje 2015–2030 in Resolucija Varnostnega sveta OZN št. 2282 (2016) o ohranjanju miru. Okvir politike EU vključuje določbe Pogodb v zvezi z zunanjim delovanjem, ki so podrobneje opredeljene v globalni strategiji EU za zunanjo in varnostno politiko, novem evropskem soglasju o razvoju, prenovljenem partnerstvu EU-Afrika in prenovljeni politiki o evropskem sosedstvu ter drugih dokumentih o politiki. Uredba bo prav tako predstavljala okvir za izvajanje akta o partnerstvu, ki bo nadomestil sedanji Sporazum iz Cotonouja in ki vzpostavlja pridružitve in partnerstvo med članicami skupine afriških, karibskih in pacifiških držav ter Evropsko unijo in njenimi državami članicami.

2.1.4 V oceni učinka je bilo ugotovljeno, da bi bilo mogoče večino instrumentov, razen tistih z zelo specifičnim značajem, kot je človekoljubna pomoč in njeno načelo nevtralnosti, združiti v en instrument, in sicer to velja za: skupno izvedbeno uredbo, instrument za financiranje razvojnega sodelovanja, Evropski razvojni sklad, Evropski sklad za trajnostni razvoj, mandat EIB za zunanja posojila, evropski instrument sosedstva, evropski instrument za demokracijo in človekove pravice, jamstveni sklad, instrument za prispevanje k stabilnosti in miru ter instrument partnerstva. Tisti instrumenti, ki bi morali ostati ločeni, so: instrument za predpristopno pomoč, humanitarna pomoč, proračun za skupno zunanjo in varnostno politiko, čezmorske države in ozemlja, vključno z Grenlandijo, mehanizem Unije na področju civilne zaščite, program „Prostovoljci EU za humanitarne pomoči“, podpora turški skupnosti na Cipru, rezerva za nujno pomoč in novi evropski mirovni instrument.

2.1.5 Združitev več instrumentov v en širši instrument bo omogočila racionalizacijo njihovih upravljavskih in nadzornih sistemov ter tako zmanjšala upravno breme za institucije EU in države članice. Namesto osredotočanja na različne postopke za pripravo programov bi se razprave bolj osredotočile na politične cilje in sodelovanje z zunanjimi partnerji. Poleg tega se bodo ukrepi, ki prejmejo kumulativno financiranje iz različnih programov Unije, revidirali samo enkrat, revizija pa bo zajela vse vključene programe in pravila, ki se uporabljajo zanje.

2.1.6 Poenostavitev ne pomeni zmanjšanja nadzora ali odgovornosti. Institucionalno ravnovesje bi bilo v celoti ohranjeno. Proračunska in nadzorna pooblastila Evropskega parlamenta bi se celo razširila, saj bi se dejavnosti, ki se trenutno financirajo iz Evropskega razvojnega sklada, vključile v proračun EU.

2.1.7 Finančna sredstva naj bi zajemala:

(a) 68 000 milijonov EUR za geografske programe, in sicer:

- vsaj 22 000 milijonov EUR za sosedstvo,
- vsaj 32 000 milijonov EUR za podsaharsko Afriko,
- 10 000 milijonov EUR za Azijo in Pacifik,
- 4 000 milijonov EUR za Ameriko in Karibe;

(b) 7 000 milijonov EUR za tematske programe, in sicer:

- 1 500 milijonov EUR za program za človekove pravice in demokracijo,
- 1 500 milijonov EUR za program za organizacije civilne družbe,
- 1 000 milijonov EUR za program za stabilnost in mir,
- 3 000 milijonov EUR za program za svetovne izzive;

(c) 4 000 milijonov EUR za ukrepe hitrega odzivanja.

2.1.8 Zneskom iz člena 6(2) se doda rezerva za nove izzive in prednostne naloge iz člena 15, ki bo znašala 10 200 milijonov EUR.

2.1.9 Državam, ki najbolj potrebujejo pomoč, zlasti najmanj razvitim državam, državam z nizkim dohodkom ter državam v krizi in po krizi ter v nestabilnih in ranljivih razmerah, vključno z majhnimi otoškimi državami v razvoju, je treba pri dodeljevanju sredstev dati prednost.

2.1.10 Programi za stabilnost in mir ter programi za človekove pravice in demokracijo, kakor tudi ukrepi hitrega odzivanja, so na voljo subjektom iz vseh držav, saj je v interesu Unije, da ima čim širšo ponudbo glede na svetovno raven ukrepov, težke okoliščine, v katerih je nudena pomoč, in potrebo po hitrem ukrepanju. Do sredstev so upravičene tudi mednarodne organizacije.

2.1.11 Novo evropsko soglasje o razvoju (v nadaljnjem besedilu: soglasje), ki je bilo podpisano 7. junija 2017, določa okvir za skupen pristop k razvojnemu sodelovanju Unije in njenih držav članic za izvajanje Agende 2030 in akcijske agende iz Adis Abebe. V središču politike razvojnega sodelovanja so izkoreninjenje revščine, boj proti diskriminaciji in neenakostim, načelo, da se nikogar ne prezre, in krepitev odpornosti.

2.1.12 Zlasti se, kot je bilo dogovorjeno v soglasju, pričakuje, da se bo iz ukrepov na podlagi te uredbe prispevalo 20 % uradne razvojne pomoči, financirane v skladu s to uredbo, za socialno vključevanje in človekov razvoj, vključno z enakostjo spolov ter opolnomočenjem žensk.

2.1.13 Da bi zagotovili sredstva tam, kjer so najbolj potrebna, zlasti v najmanj razvitih državah in državah v nestabilnih razmerah in konfliktih, bi morala ta uredba v obdobju izvajanja Agende 2030 prispevati k doseganju skupnega cilja, v skladu s katerim bi 0,20 % bruto nacionalnega dohodka Unije namenili za najmanj razvite države.

2.1.14 Ta uredba bi morala odražati dejstvo, da se je na strateške prednostne naloge treba osredotočiti tako geografsko (evropsko sosedstvo in Afrika ter države, ki so ranljive in potrebujejo največ pomoči) kot tudi tematsko (varnost, migracije, podnebne spremembe in človekove pravice).

2.1.15 Evropska sosedstva politika, kakor je bila revidirana leta 2015, si prizadeva za stabilizacijo sosednjih držav in krepitev odpornosti, zlasti z vzpostavitvijo glavnih razsežnosti trajnostnega razvoja: gospodarske, socialne in okoljske. Za uresničitev ciljev revidirane evropske sosedstva politike se ta osredotoča na štiri prednostna področja: dobro upravljanje, demokracijo, pravno državo in človekove pravice, s posebnim poudarkom na nadaljnjem povezovanju s civilno družbo; gospodarski razvoj; varnost ter migracije in mobilnost, vključno z odpravljanjem temeljnih vzrokov za nedovoljene migracije in prisilno razseljevanje.

2.1.16 Medtem ko bi se morale demokracija in človekove pravice, vključno z enakostjo spolov ter opolnomočenjem žensk, odražati v celotnem obdobju izvajanja te uredbe, pa bi morala imeti pomoč Unije v okviru tematskih programov za človekove pravice in demokracijo ter organizacije civilne družbe posebno dopolnilno in dodatno vlogo, saj ima globalni značaj in je njeno delovanje neodvisno od soglasja vlad in javnih organov zadevnih tretjih držav.

2.1.17 Med organizacijami civilne družbe bi moral biti širok nabor akterjev z različnimi vlogami in pooblastili, kar zajema vse nedržavne, neprofitne, nepristranske in nenasilne strukture, v okviru katerih se ljudje združujejo, da bi sledili skupnim ciljem in idealom, ki so lahko politični, kulturni, družbeni ali ekonomski. Delujejo na lokalnih, pa tudi na nacionalnih, regionalnih in mednarodnih ravneh ter vključujejo formalne in neformalne organizacije v mestih in na podeželju.

2.1.18 Uredba bi morala Uniji omogočiti, da se odzove na izzive in priložnosti, povezane z migracijami, ter hkrati dopolnjevati migracijsko politiko Unije in zavezo iz Agende 2030. S to zavezo (cilj trajnostnega razvoja 10.7) se priznava pozitiven prispevek migrantov k vključujoči rasti in trajnostnemu razvoju, potrjuje, da je mednarodno priseljevanje večrazsežnostni pojav, ki ima velik pomen za razvoj držav izvora ter tranzitnih in ciljnih držav, pri čemer je potreben skladen in celovit odziv, in se zavezuje k mednarodnemu sodelovanju, da bi se zagotovile varne, urejene in zakonite migracije, pri katerih bi se v celoti spoštovale človekove pravice in zagotavljala humana obravnava migrantov ne glede na njihov status migranta, begunca ali razseljene osebe. Tovrstno sodelovanje bi moralo tudi okrepiti odpornost skupnosti, ki sprejemajo begunce.

2.2 Posebne ugotovitve

2.2.1 Cilji trajnostnega razvoja zagotavljajo dobro podlago za povečanje skladnosti med notranjimi in zunanji politikami, pri čemer Odbor meni, da se je treba osredotočiti na cilje trajnostnega razvoja 16.3, 16.6 in 16.7, ki spodbujajo demokracijo, pravno državo, pregledne institucije ter participativen in reprezentativen postopek odločanja, saj so pomembni za poenotenje prizadevanj in njihovo strateško usmeritev.

2.2.2 Prednost novega instrumenta je spodbujanje skladnosti zunanjih ukrepov in delovanja. To skladnost je treba spodbujati na ravni evropskega upravljanja instrumenta ter na ravni sosedstva in tretjih držav, saj centralne in lokalne uprave teh držav nimajo enakih instrumentov za usklajevanje in izvajanje programov. Načrti za usklajevanje različnih dejavnosti na ravni vsake oblasti bi morali biti vzpostavljeni ob pomoči EU ter podpora in sodelovanju civilne družbe in družbenih akterjev.

2.2.3 Zaradi številnih izzivov in potreb partnerskih držav so za vsako državo potrebni izrazitejši procesi načrtovanja. To je priznано tudi v Sredstvih za izvajanje Agende 2030 in cilju trajnostnega razvoja 17, kjer je navedeno, da „obseg in ambicije nove agende zahtevajo oživitve globalnega partnerstva za zagotavljanje njenega izvajanja. To partnerstvo bo delovalo v duhu globalne solidarnosti. Olajšalo bo intenzivno globalno vključevanje v podporo izvajanja vseh splošnih in posebnih ciljev, tako da bo povežalo vlade, zasebni sektor, civilno družbo in druge akterje ter zbralo vsa razpoložljiva sredstva“.

2.2.4 Odbor je prepričan, da bi bilo treba tak proces vzpostaviti in da bi moral biti v njegovem okviru za vsako državo izdelan celovit načrt, za katerega bi bilo potrebno politično soglasje in ki bi pomenil prednostno nalogo na upravni ravni. Načrt bo v praksi zagotavljal sinergije in dopolnjevanja ter pomagal opredeliti ukrepe in učinek evropske podpore na partnerske države.

2.2.5 Odbor meni, da bi morala biti prizadevanja za poenostavitev upravnih in finančnih postopkov prednostna naloga, saj bi s tem organizacijam civilne družbe in lokalnim organom precej olajšali dostop do finančne pomoči EU.

2.2.6 Odbor podpira stališče, da znesek, dodeljen za zunanje delovanje, ne bi smel biti nižji od skupne vsote Evropskega sklada za razvoj in drugih instrumentov za zunanje financiranje. Prav tako soglašajo, da se prožnost ERS prenese v proračun EU.

2.2.7 Odbor poudarja pomen cilja trajnostnega razvoja 16, zlasti strukture upravljanja novega instrumenta in procesov odločanja znotraj slednjega. Kot predstavnik evropske organizirane civilne družbe s strokovnim znanjem in povezavami s številnimi sosednjimi in tretjimi državami je pripravljen igrati vlogo v tem instrumentu v vseh fazah njegovih ukrepov in projektov.

2.2.8 Odbor upa, da nadomestitev obstoječega evropskega instrumenta za demokracijo in človekove pravice, ki podpira cilj trajnostnega razvoja 16, zlasti ukrepe na področju človekovih pravic, temeljnih svoboščin in demokracije v tretjih državah, nikakor ne bo vplivala na vključenost in strukturo teh ukrepov, temveč jih bo predvsem okrepila.

2.2.9 Odbor se zaveda, da obstaja nujna potreba po ukrepanju na nacionalni in mednarodni ravni za boj proti podnebnim spremembam, ter podpira splošni cilj EU, da za ta namen dodeli najmanj 25 % svojega proračuna.

2.2.10 Odbor želi ponoviti izjavo iz Agende 2030 o povezanosti in vključujočem značaju ciljev trajnostnega razvoja, ki so ključni za uresničitev agende. Priporoča, da se vzpostavijo medsektorski programi, ki bi obsegali več pomembnih področij ukrepanja in bi lahko v posameznih tretjih državah zagotovili oprijemljive rezultate. Podnebne spremembe denimo slabo vplivajo na kmetijske dejavnosti v podsaharski Afriki. Dejstvo, da ni mogoče obdelovati zemlje, povzroča razpad skupnosti in je glavni razlog za priseljevanje v Evropo. V praksi bi lahko te ljudi obravnavali kot „podnebne begunce“, pri čemer je potreben celovit odziv, v jedru katerega bi morala biti zaustavitev dezertifikacije, vzpostavljeni pa bi morali biti tudi podporni programi za ogrožene ter tiste, ki so se odločili odseliti.

2.2.11 Tretje države, ki so tudi države izvora migrantov in beguncev, bi morali podpreti pri izboljšanju njihovih zmogljivosti in gospodarske infrastrukture ter jim pomagati pri soočanju z največjimi ekonomskimi, političnimi, socialnimi in okoljskimi izzivi. V okviru instrumenta bi morali obravnavati temeljne vzroke migracij, zlasti v primeru beguncev, in strateško uporabo obstoječih virov za spodbujanje miru, stabilnosti, demokracije in blaginje v partnerskih državah.

2.2.12 Odbor opozarja, da naj bi se 10 % finančnih sredstev EU namenilo odpravljanju temeljnih vzrokov nedovoljenih migracij in prisilnega razseljevanja ter podpiranju upravljanja in vodenja migracij, vključno z zaščito pravic beguncev in migrantov v okviru ciljev te uredbe. Odbor želi ob tej priložnosti EU in države članice pozvati, naj spoštujejo mednarodne obveznosti glede migrantov.

2.2.13 Odbor glede omenjenega procesa načrtovanja v zvezi s spremljanjem, ocenjevanjem in poročanjem o izvajanju uredbe priporoča vključitev perspektive po posameznih državah. Z združevanjem ukrepov in kazalnikov po posameznih državah bi lahko opredelili sinergije in dopolnjevanje ali njihovo pomanjkanje ter njihovo skladnost s temeljnimi cilji politike EU.

2.2.14 Odbor bi načeloma spodbujal Evropsko komisijo, naj vselej zagotovi, da se z ustreznimi zainteresiranimi stranmi v partnerskih državah, tudi organizacijami civilne družbe in lokalnimi organi, opravijo ustrezna posvetovanja in da so jim pravočasno na voljo ustrezne informacije, kar jim omogoča dejavno vlogo pri oblikovanju in izvajanju programov ter povezanih postopkih spremljanja programov.

2.2.15 Odbor pozdravlja namero, da se uporabi načelo prevzemanja odgovornosti, ko gre za partnerske države, ter meni, da je uporaba sistemov partnerskih držav za izvajanje programov prava pot. Vendar je treba poudariti, da je to mogoče le, če bodo vzpostavljeni pravi pogoji in verodostojna zagotovila glede učinkovitosti, integritete in nepristranskosti teh sistemov.

2.2.16 V zvezi s pripravo geografskih programov in vzpostavitvijo posebnega, prilagojenega okvira sodelovanja Odbor priporoča, da Evropska komisija ne upošteva le nacionalnih kazalnikov, temveč se osredotoči tudi na ozemeljsko opredeljene skupnosti, ki jim grozi, da bodo prezrte. Podeželske skupnosti in skupnosti, ki so oddaljene od glavnih mest in mestnih središč, so pogosto v negotovem in ranljivem položaju. Postati bi morale prepoznavne in bi jih bilo treba upoštevati pri načrtovanju.

2.2.17 Pri pripravi geografskih programov bi bilo treba upoštevati položaj neozemeljskih socialnih skupin in skupnosti, ki jih morda pestijo hude težave, kot so denimo mladi, starejši ljudje, invalidi in druge skupine.

2.3 Ozadje predloga – evropski instrument za jedrsko varnost

2.3.1 Cilj novega evropskega instrumenta za jedrsko varnost je spodbujati vzpostavljanje uspešnih in učinkovitih standardov za jedrsko varnost v tretjih državah v skladu s členom 206 Pogodbe Euratom, pri čemer se opira na izkušnje s področja jedrske varnosti v Skupnosti Euratom.

2.3.2 Cilj uredbe je dopolniti tiste dejavnosti jedrskega sodelovanja, ki se financirajo v skladu z [uredbo o instrumentu za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje, v nadaljnjem besedilu: uredba NDICI], zlasti dejavnosti v podporo prizadevanjem za visoko raven jedrske varnosti, varstvo pred sevanjem ter uporabo uspešnih in učinkovitih nadzornih ukrepov za jedrske snovi v tretjih državah, pri čemer te temeljijo na dejavnostih znotraj Skupnosti in so skladne z določbami te uredbe. Namen uredbe je zlasti:

- (a) spodbujanje učinkovite kulture jedrske varnosti, uveljavljanje najvišjih standardov jedrske varnosti in varstva pred sevanjem ter stalne izboljšave na področju jedrske varnosti;
- (b) odgovorno in varno ravnanje z izrabljenim gorivom in radioaktivnimi odpadki ter razgradnja in sanacija nekdanjih jedrskih območij in objektov;
- (c) vzpostavitev uspešnih in učinkovitih sistemov nadzornih ukrepov za jedrske snovi.

2.3.3 Ukrepi, financirani na podlagi tega predloga, bi morali biti skladni in se dopolnjevati z ukrepi, ki se izvajajo v okviru instrumenta za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje in zajemajo jedrske dejavnosti, ter v okviru instrumenta za predpristopno pomoč, Sklepa o čezmorskih državah in ozemljih, skupne zunanje in varnostne politike ter novo predlaganega evropskega mirovnega instrumenta, ki se financira zunaj proračuna EU.

2.3.4 Vrednost delovanja jedrske industrije EU na svetovnem trgu bo do leta 2050 znašala 3 bilijone EUR, industrija pa neposredno zaposluje pol milijona ljudi. V 14 državah članicah deluje 129 jedrskih reaktorjev, v 10 od teh držav pa se načrtuje izgradnja novih. EU ima najnaprednejše pravno zavezujoče standarde za jedrsko varnost na svetu, evropska podjetja pa so močno vključena v svetovno proizvodnjo jedrskega goriva. (Sporočilo za javnost EESO *poziva EU k sprejetju celovitejšje jedrske strategije (PINC)*, št. 58/2016, 22. 9. 2016)

2.4 Posebne ugotovitve

2.4.1 Odbor pozdravlja predlog v obliki uredbe, ki zagotavlja njeno enotno uporabo, v celoti zavezujočo naravo in neposredno uporabo. Unija in Skupnost lahko dopolnjujeta in sta odgovorni za dopolnjevanje dejavnosti držav članic pri obravnavanju potencialno nevarnih razmer ali v primeru izredno dragih posredovanj. V predlogu je navedeno, da na nekaterih področjih, na katerih države članice niso dejavne, Unija in Skupnost ostajata glavni in včasih edini akter, ki posreduje.

2.4.2 Po jedrski katastrofi v Fukušimi je postalo popolnoma jasno, da so težave in tveganja v zvezi z uporabo jedrske energije svetovnih razsežnosti. EU ima edinstven profil, zaradi katerega je ena od glavnih odgovornih in domiselnih akterjev na področju globalnih prizadevanj tako za jedrsko varnost kot tehnologije čiste energije.

2.4.3 Žal v predlogu ni predvideno, da bi se legitimne zahteve državljanov, civilne družbe in podjetniškega sektorja po dolgoročnem načrtovanju na področju jedrske energije obravnavale na strateški in politični ravni. Ni jasno, kako bo EU uporabila svoja sredstva za obravnavanje ključnih izzivov na področju jedrske energije v zvezi z vse večjimi pomisleki glede čiste in cenovno dostopne energije ter potrebami po njej v EU in po svetu.

2.4.4 Mednarodna agencija za atomsko energijo ima bistveno vlogo in bi morala prevzeti odgovornost za zagotavljanje preglednosti in zgodnjega opozarjanja v zvezi z razvojem novih jedrskih elektrarn po svetu. EU bi morala pri spodbujanju jedrske varnosti v polni meri sodelovati s svetovnimi institucijami in organizacijami.

2.4.5 EU bi morala dejavno spodbujati najvišje standarde jedrske varnosti in poskrbeti, da se bodo najnaprednejši evropski postopki ter najboljše prakse in tehnologije spodbujali po vsem svetu, da bodo v prihodnje načrtovani reaktorji in obrati varni.

2.4.6 Z dodatnimi prizadevanji je treba zagotoviti, da bodo obstoječi in načrtovani obrati v evropskem sosedstvu delovali v skladu z visokimi standardi preglednosti in varnosti. EESO poziva vse države članice, naj ta cilj podprejo in jedrsko varnost uvrstijo med glavne cilje dvostranskih in večstranskih odnosov s partnerskimi državami.

2.4.7 EESO vztraja pri svojem stališču, da Evropski komisiji v njenem predlogu o usmeritvenem programu (PINC) o ciljih proizvodnje jedrske energije in naložb vanjo ⁽²⁾ ni uspelo obravnavati perečih vprašanj na področju konkurenčnosti jedrske energije, njenega prispevka k varnosti oskrbe, boju proti podnebnim spremembam in uresničevanju z ogljikom povezanega cilja ter njene varnosti, niti vprašanj o preglednosti in pripravljenosti na nesreče.

2.4.8 Odbor pozdravlja namero Komisije, da zagotovi skladnost in dopolnjevanje z instrumentom za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje, vključno z izvajanjem dejavnosti na jedrskem področju, ki dopolnjujejo njegove širše cilje. To velja zlasti za miroljubno uporabo jedrske energije v skladu z razvojno politiko in politiko mednarodnega sodelovanja na področju zdravja, kmetijstva, industrije in socialnih projektov, namenjenih odpravi posledic jedrskih nesreč. Vendar ni jasno, kako bosta lahko proračun, ki je na voljo, ter obstoječi institucionalni okvir to namero uresničila v praksi.

2.4.9 Odbor ob upoštevanju ključnih globalnih izzivov, povezanih z jedrsko energijo, ter obstoja številnih jedrskih obratov v sosedstvu meni, da so predvidena finančna sredstva za izvajanje te uredbe za obdobje 2021–2027 v višini 300 milijonov EUR v tekočih cenah precej nezadostna.

V Bruslju, 12. decembra 2018

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽²⁾ EESO, mnenje o usmeritvenem jedrskem programu, poročevalec: Brian Curtis, sprejeto 22. septembra 2016 (UL C 487, 28.12.2016, str. 104).